

Marek Barański

Unicestwione dziedzictwo, cd.

Wystawa, którą w 2001 roku przygotowało SKZ, by promować projekt organizacji Międzynarodowych Warsztatów Dawnego Budownictwa Drewnianego w 2002 roku, dzięki osobistej pomocy niemieckiego historyka sztuki i badacza architektury kol. Lorenza Franka mieszkającego w Moguncji była prezentowana w miejscowym urzędzie krajowego konserwatora Palatynatu. Niemiecka wersja wystawy pod nazwą „Das vernichtete Erbe – Holzsynagogen in Polen” przedstawia wybrane przykłady drewnianych synagog dawnej Rzeczypospolitej, które uległy całkowitemu zniszczeniu w czasie II wojny światowej. Ze względu na problematykę, oraz praktycznie skromną wiedzę na temat tych obiektów wzbudziła ona spore zainteresowanie wśród badaczy i konserwatorów niemieckich. Następnie prezentacja tej wystawy miała miejsce w Instytucie Herdera, gdzie jej otwarcie w dn. 17 stycznia 2003 roku połączono z mini-sesją, w której referaty wygłosili zaproszony prof. dr Władysław Bartoszeski, który omówił problem stosunków polsko-żydowsko-niemieckich oraz Marek Barański, który przedstawił bogactwo architektoniczne drewnianych synagog oraz ideę odbudowy synagogi z Zabłudowa w ramach międzynarodowego programu warsztatów. Seminarium spotkało się z olbrzymim zainteresowaniem publiczności niemieckiej, takim iż organizatorzy nie przewidzieli wystarczającej ilości krzeseł. Wystawa, najpierw obecna w kraju związkowym Hesji, następnie została przewieziona do Wiesbaden i zaprezentowana w urzędzie konserwatora krajowego. W otwarciu w dniu 2.04 udział wzięli pani Ruth Wagner, minister nauki i kultury Hesji, oraz prof. Gerd Weiss, konserwator krajowy, który omówił działania miejscowej służby ochrony zabytków w odniesieniu do dziedzictwa Żydów niemieckich. W organizacji prezentacji w Wiesbaden wydatnie pomogła polska firma POLBAU, która zabezpieczyła logistykę jej przewozu i montażu. Szczególne słowa podziękowania należy skierować do pana Andrzeja Dudy, szefa firmy, który osobiście dopilnował

wszelkich spraw organizacyjnych. Z Wiesbaden wystawa pojechała do Hildesheim, gdzie dzięki pomocy Instytutu Hornemanna była prezentowana w Fachhochschule, znanej w całym Niemczech z wydziału budownictwa drewnianego. Otwarcie wystawy w dniu 13 maja, poprzedziło seminarium przygotowane przez Instytut, w ramach którego wystąpili z prezentacjami dr Angela Weyer, prof. Martin Thumm, który nakreślił panoramę dziedzictwa architektury drewnianej w Europie, Wolf Georg von Eickstedt, przewodniczący gminy żydowskiej w Hildesheim, który zaprezentował problematykę wiążącą się z rolą i miejscem synagogi w społeczności żydowskiej, oraz Marek Barański, który nakreślił koncepcję organizowanych w Polsce warsztatów. Wystawą naszą zainteresowała się miejscowa gazeta publikując obszerny materiał na jej temat. Po Hildesheim wystawę zaprezentowano w Lipsku w Polskim Instytucie Kultury, gdzie ekspozycja nasza włączona została i była jednym z elementów organizowany w tym czasie w mieście dni kultury żydowskiej. Otwarcia wystawy towarzyszył koncert pieśni jidisz śpiewanych przez Andre Ochodlo.

Praktycznie można powiedzieć, że wystawa „Unicestwione dziedzictwo” była w Niemczech pokazywana non stop od listopada 2002 do lata 2003. Wzbudziła ona spore zainteresowanie prasy, która odnotowała wielokrotnie jej obecność komentując bolesną problematykę utraty tych zabytków. Można śmiało powiedzieć, iż wystawa pokazując wspaniałe zabytkowe budowle oraz ich dokumentację pomiarową wykonaną w ramach programu prof. Oskara Sosnowskiego przez Zakład Architektury Polskiej Politechniki Warszawskiej zaprezentowała całe bogactwo tego dziedzictwa kultury, które dotychczas było znane jedynie wąskiej grupie specjalistów tej tematyki. Na ogół słyszeli oni o tego typu obiektach, znali jeden lub drugi rysunek czy zdjęcie. Za sprawą naszej wystawy mogli zobaczyć pełną dokumentację rysunkową oraz zdjęcia, które dodatkowo wyjaśniają specyfi-

kę i oryginalność konstrukcji synagog powstałych w Polsce w XVII i XVIII wieku.

Wystawa nasza w wersji angielskiej „Annihilated HERITAGE”, która już od marca 2002 jest w USA, była również w marcu 2003 prezentowana w Baltimore, na corocznym spotkaniu konserwatorskim Restoration and Renovation. Prezentacja naszej ekspozycji w Baltimore była możliwa dzięki pomocy dr Ellen Glew, szefowej tej imprezy,

Wystawa prezentowana w Fachhochschule w Hildesheim

Profesor Władysław Bartoszewski wygłaszający referat na sesji zorganizowanej przez Instytut Herdera w Marburgu

Polsko-amerykańska prezentacja wystawy w Baltimore

która bezpłatnie zaoferowała miejsce dla jej prezentacji, oraz architekta Witka Karwowskiego, dzięki pomocy którego można było wystawę przewieźć i pokazać w na tym ważnym spotkaniu. Prezentacja w Baltimore tym razem miała specyficzny polsko-amerykański wymiar. Ekspozycji towarzyszył pokaz ciesiołki, gdzie Amerykanie próbowali odtworzyć model połączenia na jaskółczy ogon. Na temat wystawy i problemu zniszczenia synagog drewnianych w Polsce ukazał się obszerny artykuł w „Baltimore Sun”.

Wystawę w Baltimore poprzedziła konferencja Timber Framers Guild w Sheppardstown, na której Witek Karwowski i autor tego artykułu przedstawili referat na temat polskich zabytków budownictwa drewnianego, zniszczonych drewnianych synagog oraz programu odbudowy synagogi z Zabłudowa w skansenie Muzeum Podlaskiego w Białymstoku. Referat był kolejną prezentacją tej problematyki, gdyż na poprzednich spotkaniach Preservation Trade Network w Cleveland i Timber Framers Guild w Burlington w 2002 roku Witek Karwowski miał możliwość wygłoszenia podobnej prezentacji. Tym razem spotkanie w Sheppardstown, w której uczestniczyli szefowie tego bardzo znanego w USA związku cieśli, podjęło tematykę włączenia się amerykańskich kolegów w realizację projektu. Uzgodniono, że podobnie jak PTN tak i TFG będzie partnerem SKZ przy realizacji tego projektu, na który składa się organizacja międzynarodowych warsztatów i odbudowa synagogi. Uzgodniono termin przyjazdu delegacji amerykańskiej oraz ramy współpracy. SKZ wziął na siebie przygotowanie warsztatów oraz doproszenie innych zainteresowanych projektem osób.

By móc wywiązać się z zobowiązań, nasze Stowarzyszenie wystąpiło do różnych organizacji i fundacji celem znalezienia środków pozwalających na zorganizowanie tego spotkania. We współpracy z Muzeum Podlaskim, które jest naszym partnerem projektu, przeprowadzone zostało spotkanie z Wydziałem Kultury Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego, gdzie przedstawiony program organizacji międzynarodowych warsztatów spotkał się z żywym zainteresowaniem i poparciem, oraz zaproponowano, by stał się częścią ogólnowojewódzkiego programu rozwoju kultury „Brama Wschodu”. Nasze wnioski o dofinansowanie warsztatów skierowaliśmy do UNESCO, Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej, Headley Trust, Fundacji Edukacja dla Demokracji oraz Ministerstwa Kultury. Jak dotychczas, niektóre z tych instytucji odpowiedziały pozytywnie informując nas o częściowym zabezpieczeniu środków na planowane we wrześniu pierwsze warsztaty.